

liga på det sätt han föreställer sig att de skall bli i hans system. Kanske ingår det numera i den enskilda människans livsvärderingar ett krav på stabilitet och trygghet som sträcker sig långt utöver kravet på tryggt arbete — kanske omfattar det ett krav på mera stabil livsmiljö över huvud taget. Mycket i vår tids allmänna kulturdebatt tyder på att det är så, och då hjälper varken käpp eller morot särskilt långt.

Anders Leions bok bör läsas av alla politiskt intresserade — för alla inom oppositionen bör

den i varje fall vara en uppfriskande läsning. Den bör läsas inte bara på grund av hans oförfärad kritik av den egna sidans missförhållanden. Det kan visserligen vara nyttigt att stärkas i tron, men dessa förhållanden känner man inom oppositionen tämligen väl till ändå. Det mest intresseväckande och tankestimulerande hos honom är hans analyser av orsakerna till att det blivit som det blivit i det svenska samhället och inom den svenska socialdemokratin. Här har hans bok ett värde långt utöver det dagsaktuella debattinlägget.

HUGO TAMM:

Den gordiska knuten

Bland mera uppmärksammade nyheter på den franska bokmarknaden märkes ett posthumt verk av den i april i år avlidne presidenten Georges Pompidou med titeln "Le nœud gordien" (Plon). Boken, som är att betrakta som ett slags politiskt testamente, redigerades i manuskriptform 1968—69, under tiden mellan Pompidous entledigande från konseljpresidentposten av de Gaulle intill hans val till Frankrikes president efter den senares avgång. Manuskriptet, som tryckts i ursprungligt skick utan korrigeringar, fann man efter hans död i Elyséepalatset.

Boken innehåller inga egentliga sensationer men är rik på synpunkter och idéer. Den behandlar aktuella politiska, ekonomiska, sociala och kulturella problem och framtidsperspektiv i en kritisk anda, men den är tillika genomsyrad av en relativt optimistisk

grundåskådning. Den ganska korta volymen (cirka 200 sidor) är dessutom av stort värde därför att den belyser dualistiska drag i Pompidous komplicerade personlighet. Hans sunda folkliga förnuft som avkomling av bönder från Auvergne blandas på ett säreget sätt med intellektualismen hos en ur Frankrikes högsta elitkolor utgången lärd mandarin.

Pompidous generösa och vidsynta reformidéer kontrasterar med, eller kanske snarare kompletterar hans solida förankring i konservativ fransk borgerlig mentalitet. Som bekant var Pompidou, innan han 1962 utnämndes till de Gaulles premiärminister, först professor i humaniora och beklädde därefter under ett antal år en toppost inom den Rotschildska bankkoncernen.

För en svensk läsare bör boken erbjuda särskilt intresse redan av den anledningen att

Sverige icke mindre än 4 gånger omnämnes i positiva ordalag.

Den mycket allvarliga ungdomsrevolten 1968 med åtföljande generalstrejk, som Pompidou med fasthet och skicklighet avvecklade, ironiseras såsom absurd, barnslig och ytlig, i den mån en stor del av de agerande utgjordes av söner och döttrar till rika borgare. Samtidigt bedömes den som uttryck för en genuin "malaise" över rådande orättvisor, som manade till samvetsrannsakan och eftertanke hos den äldre generationen. Pompidou pläderar för genomgripande reformer ifråga om högskoleväsendets demokratisering, universitetens decentralisering och upprättande av ett mindre antal rena forskningsuniversiteter. Sådana reformer har dryftats i årtal utan att någon tillfredsställande definitiv lösning ännu träffats.

Författaren har ej mycken sympati till övers för marxismen och bemödar sig om att påvisa de marxistiska ländernas ekonomiska underlägsenhet jämfört med kapitalistiska (liberala) stater. Bland politiska initiativ, som Pompidou förordar och som han också genomfört under sin presidenttid, må nämnas premiärministerns underordnade ställning i förhållande till statschefen och en regelbunden "äkta" dialog mellan presidenten och folket, särskilt via massmedia.

Den ekonomiska politiken ägnas stor uppmärksamhet. Pompidou konstaterar, att det franska ekonomiska systemet på grund av omfattande nationaliseringar intar en mellanställning mellan en liberal och en socialistisk regim (30 % av verksamheten under statskontroll). Han påpekar i detta sammanhang, med stöd av statistik, att Sverige som ofta betecknas som socialistiskt realiter är ett kapitalistiskt land, där fördelningen av resurserna är organiserad i en anda av likställdhet (*esprit égalitaire*). Sverige säges vidare efter USA åtnjuta den högsta per capita inkomsten i världen. Samtidigt uppges de svenska företagen avkasta högre vinster än på andra håll i

väst, en uppgift som förefaller något arbiträr.

Pompidou är rätt oklar på tal om Frankrikes ekonomiska utveckling men menar troligen, att landet trots väsentliga skiljaktigheter i struktur, befolkning etc i förhållande till Sverige bör kunna överbrygga klyftorna mellan rika och fattiga (betydligt större än hos oss) och genomföra ett antal genomgripande sociala reformer som skett i Sverige. Han synes dock förbise, att detta kunnat åstadkommas i vårt land icke minst tack vare en mycket hård direkt skattebörd, medan fransmännen, enligt författaren själv, hyser en stark aversion mot direkta skatter och i stället förordar de socialt orättvisare indirekta skatterna. Härtill kommer, som Pompidou i förbigående även nämner, den notoriska, av en föråldrad och elastisk skattelagstiftning gynnade skattefusktendensen (*fraude fiscale*), särskilt inom de fria yrkena.

Pompidou är en ivrig anhängare av planhushållning på lång sikt men motsätter sig "överdrivet" statligt ingripande i det ekonomiska livet. Han gisslar en viss traditionell och excessiv statlig byråkratism, som ofta trasslat företag och enskilda. Han kritiserar näringslivets representanter för brist på initiativ och misstro mot staten, som man samtidigt vill utnyttja som mjölkko. Även fackföreningarna får sin beskärda del och tadlas för avsaknad av realism och samhällssolidaritet.

På tal om sociala reformer konstateras att Frankrike ligger väl till i fråga om bla familje- och fattigunderstöd och sjukförsäkring men släpar efter beträffande ålderdomsförsäkring och bostadspolitik. Som praktiska prioriteter betecknas sociala bostadsbyggen och bättre transportförhållanden för anställda. I frågan om arbetares och anställdas medverkan, "participation", i företag och organisationer, som låg de Gaulle varmt om hjärtat, är Pompidou snarare restriktiv ehuru ingalunda negativ.

I de två slutkapitlen "De la société moderne" och "Le neud gordien" reflekterar

författaren över det nuvarande samhället och dess framtida perspektiv. Han avböjer klart för Frankrikes och Europas vidkommande såväl det totalitära sovjetsystemet som det materialistiskt inriktade överflödssamhället, "société d'abondance", av amerikansk typ, som beklagligtvis redan i alltför hög grad säges ha infiltrerat västerlandet.

Pompidou är för realistisk för att spekulera i något idealsamhälle men pläderar för en demokratisk social ordning "avec le maximum de souplesse et liberté". Den gordiska knuten, som symboliserar den sociala ordningen, som på sin tid löstes av Alexander den store genom ett svärdhugg, hoppas Pompidou skall kunna lösas via en frihetsgaranterad demokratisk disciplin.

I motsats till Adenauer som vid ett tillfälle sade Pompidou, att man måste vara pessimis-

tisk ifråga om människor, bekänner sig den franske statsmannen till en låt vara starkt nyanserad optimistisk livssyn. Denna inställning hindrar ej Pompidou från att i prononcerat dramatiska, ibland nästan apokalyptiska ordalag, sammanfatta den aktuella, praktiskt taget alla områden berörande kris, som den västerländska civilisationen genomgår och som lett till utplåning av traditionella värden och uppfattningar. Denna kris presumeras kunna lösas (botas) enbart genom en djupgående andlig revolution, där kyrkan, i första hand den katolska, och religionen förutsättes spela en dominerade roll i samarbete med andra kollektivt organiserade, av förnyelsesträvan besjälade grupper. Så måste ske i syfte att förebygga en moralisk anarki och en långt ifrån osannolik era av obegränsat statligt maktförtryck i stil med Kafkas universum.